

hogy estéről estére más-más emberek bőrében lépjen elénk, érzéseit, lelkét mutassa meg, ábrázolja hitelesen, azt nemcsak nehéz megállapítani, hanem felesleges is, még ha alkotáslélektani szempontból biztos belejátszik is a színészet az írószágba. Kevésbé melőzhető azonban az a tény, hogy Földi László szenvedélyes vadász, amint erről novellái tanúskodnak, árulkodnak. Természetesen attól, hogy vadász, még senki sem lesz eleve jó író, de kétségtelenül hozzásegíti, hogy élményei, ergo sajátos történetei legyenek, akárcsak ahhoz, hogy novelláinak alakjait abban a közegben mutassa be, amely nélkül az ember élete szegényebb, sőt elképzelhetetlen: a természetben, hegyek és völgyek, növények és állatok ismerős és mégis titokzatos világában.

A kötet legtöbb írása vadászattal kapcsolatos, *Az orgonák völgyében* mégsem vadász-könyv, hagyományos értelemben vett vadásznovellák gyűjteménye, hanem a természettel összefonódó emborsorsok novellisztikus ábrázolása. Ennek bizonyítékául nemcsak az szolgálhat, hogy minden novella színhelye a természet, hanem még inkább az a következetesség és írói lelemény, keresetlenség, ahogy képeit és hasonlatait Földi a természetből veszi. Milyen a „férfi hangja”, ha „tompán és hidegen” szól? Olyan, „mint a jégroppanás”. Hogy jön el az este, ha észre sem vesszük? „... mint egy pihetoll, oly könnyedén ér földet”. Hogy török kezünkben a vaddisznókolbász? „Hangos pattanásokkal, mint léptünk alatt a száraz ág.” Mi jut az író eszébe, ha a töltésen megállva végigpillant a „kukoricatarlókon meg a szántásokon”, ahol „százával voltak a varjak”? Hogy ez a kép olyan, „mint pitén a mák”. Ha a „Hold karéja világít a kopasz ágak között”, akkor ez olyan, mint amikor „egy szelet sárgadinnye édes leve lecsorog a fák kérges törzsén”. Milyen a hároméves selejtbak satnyára sikeredett agancsszára? Olyan, mint „egy felmerevedő gyermekfütyi”. A távolban haladó, kivilágított vonat kapaszkodása a domboldalra olyan, mint amikor tökre araszol a hernyó. Ha valaki lesül a tengeri napon, akkor bordái olyan rózsaszínűek, „mint a sózott lazacszeletek”. A gyermeke eltűnése miatt szenvedő anya öngyilkosságát ekképpen írja le Földi László: „Az ebédet még kiszedte a tányérokba, amíg hült a leves, kiment hátra az udvarra, és két perc múlva ott himbálózott a körtefán, éppen amikor a delet harangozták. A gazdátlanul maradt tál levessel az ő teste is kihült”.

Nemcsak a nyelvi kifejezőerő példajaként emeltem ki az utolsó idézetet, azért is, hogy éreztessem: Földi László nemcsak szépen ír, hanem fontos emberi tartalmakat közvetít, hangulatot teremt, és súlyos emberi történeteket mond el félelemről, túlzott magabiztosságról, embert pusztító természetről, féltékenységről, életveszélyes fürdési kalandról, magányába roskadt emberről, az életről, a mindennapokról.

Előre is érett, tartalmas, szép könyv *Az orgonák völgyében*.

G. L.

EGY NOVELLAÍRÓ JÓ PILLANATAIBÓL

Hogya György: *Metszéspont*. Madách Könyvkiadó, Pozsony, 1989

Az „új novella” legújabb kísérlete követhető nyomon Hogya György csehszlovákiai magyar író kötetében. A hagyományos elemek fölfrissítése és újragyúrása nemcsak

igény s cél marad, hanem meg is történik, hogy végül a folyamat végső győztese az olvasó legyen, hiszen egy fordulatokban és meglepetésekben gazdag novellacsokrot vehet birtokba.

A könyv fülszövege Hoga írásainak meditatív jellegét hangsúlyozza, s a „modern próza nyújtotta szellemi kaland” örömét ígéri az érdeklődőnek. Prózadarabjai közt matatta valóban egy élménydús, különös világ minőségeibe ütközünk, miközben erőtelen, gördülékeny nyelvezetében is kedvünket lephetjük. Letisztult, tömör fogalmazását, „meseformálásának” miliójét, történetindításait irodalmunk nagy mesemondóitól tanulhatta, például ahogy rövid, két-három mondatos bevezetőjével azonnal helyzetet változtat, feszültséget teremt.

A kötet első felében „meghökkenítő történeteket”, a krimi határait súroló írásokat olvashatunk. A helyszín általában egzotikus táj (legtöbbször tengerpart vagy hegyvidék), szereplői gyakran különcök (börtönviselt alakok, mániákus, megszállott vagy éppen őrült emberek), néha pedig a cselekvés ideje hordozza a különlegesség lehetőségét. Az adomaszerű, rövid novellák egy-egy élethelyzetet tömörítenek váratlan, elképesztő csattanóba fordulva át. A befejezés, a lezárás azonban, szinte kivétel nélkül, mindig egy alapigazság, egy egyetemes bölcsesség megfogalmazására nyújt alkalmat. Néha már-már úgy tűnik, nem is mesél, szórakoztat másért az elbeszélő, csak a meglepetés, a meghökkenés, majd a tételkimondás kedvéért. Szinte szórakoztatva, gyönyörködtetve „tanít”, lerántva a leplet a „dolgok lényegéről”, a bonyolult valóság megfogalmazhatatlan igazságairól. Hoga György parabolisztikus történetecskéi bölcséleti töltetűek. Novellái a karkai világábrázolás szomszédságában lélegeznek, de nem idegen tőlük az egzisztencialista beállítottság sem.

Megfigyelhető, hogy nála korántsem egyszerűen és egyértelműen tükröződnek a valóság tényei. Már a kötet első írásában kiderül, hogy a „dolgok mellett” állva rejtett sorok szövevényes rendszeréből épül az életnek nevezett létfonal hihetetlen hazugságok hálójára emlékeztetve. Mintha egy teljes, külön világot hazudna össze magának. Egy olyan világot, melyet a véletlen, a világmindenség rejtett, misztikus erői kormányoznak. Itt minden kiszámíthatatlan és többrétű, s éppen ezért félelmetesen idegen valóság. A Depaysement központi alakja ilyen megvilágításban még saját, szilárdnak hitt belső értékeiben, önismeretében is csalódik, hiszen elegendő egy váratlan szituáció ahhoz, hogy önnön értékeihez hűtlenül cselekedjék. A sartré-i otthontalanság végső fázisa ez, amikor az elbeszélő tulajdon mikrovilágában sem talál szilárd, állandó pontra. A nagyszámú variáció ellenére sem tekinthető a lehetőségek tárháza holmi végtelen folyosónak (amint azt a kötet harmadik elbeszélése is példázza), mert sokszor megjelenik a „fal”, cselekvésképtelenségre kárhóztatva az akaratot, fokozva a kiszolgáltatottság érzését. A véletlenek világának nyomatékos eleme a misztikum, a mágikus, sátni jelenségek (Szilveszteri tréfa, Az estikék zizegése, Halállépték).

A kötet másik felében Hoga formabontó megmozdulásait figyelhetjük. Az Amikor az elefántok...-ban egyfajta automatikus írásmóddal halmozza, keveri asszociációsorait az intellektus szabad játékának engedelmességgel. „Szabadversszerű” törekvései inkább csak kísérleti tények maradnak, íróprofiljának sokkal inkább megfelel a hagyományosabb szerkezetű, csattanóra épülő írásmű.

A *Metszéspont* zárónovelláiban szinte kizárólagosan a filozofikus anyagé a tér, hát-

térbe szorítva a „mesét”. A meditatív jelleg erőteljes kibontakozása ez a vonulat. A Sziszüphosz mosolya című írásban ismét az egzisztencialista világfelfogás elveit érinti, Camus azonos nevű hősté idézve meg. A magaslatok felé törő küzdelem megtartó ereje szólal meg, hogy azután a következő percben Vu herceg orvosa a ráció bástyái mögül „zavaros filozófiai eszméket” boncolgasson. Egy sakkjátszma lépéseivel párhuzamosan vázolja agyelméletét, mely szerint minden gondolat és álom forrása csakis az isteni agyvelő metsző fénye lehet, avagy ahogy A pillanat keresztmetszetében fogalmaz: „A magasabb rendű főemlősöknél a neocortex óriási, szívtelen komputerként működik.” A masina nagybetűkkel betáplált adata az IDŐ. Érdekes és vonzó időelmélet van születőben Hogya novelláiban. Az elbeszélő meglátásában az idő önkörében forog önmagukhoz visszatérő történetek halmazaként. E történetek lelassítják az idő múlását, és kitöltik az emberiség történelmét, mintha az is egy önmagához visszatérő történet lenne, középpontjában a nővel. Az időfolyam sűrített lényege a pillanat, mely az egyén tudatában kiemelt esszenciaként kering a nagy homokórában: „Nemegyszer megtörtént, hogy újra találkoztam egy pillanattal. Sohasem sikerült megállapítanom, vajon tényleg átéltem-e, vagy csak előre álmodtam, de biztos vagyok benne, hogy ezek az emberek a gyászos képükkel már álltak egyszer körülöttem... Mintha betanultuk volna a jelenetet, hogy időnként újra és újra eljártsszuk magunknak – vagy csak nekem? –, mintegy archimedesi pontként kezelve a pillanatot az időben” (A pillanat keresztmetszete). A pillanat mint létet sűrítő időegység jelentős valami az egyén szempontjából is: „Az adott pillanat keresztmetszetében az egyén viselkedése tükrözi a múlt felhalmozott tapasztalatait, és egyben a jövőbeni cselekvések potenciális hordozója is...” Vajon mi történik, ha az egyén természettudományos szempontból közelítve vizsgálja a momentum lényegét, mibenlétét, s megkísérli definiálni valóságát, összetevőit? A meghatározás valahogy így hangzik: „vajon hol kezdődik és hol végződik egy pillanat... hiszen minden bennem van: világitótornyok, öngyilkos osztálytárs, szőke nő... tengerparti álom, szívtelen komputer, tömegpszichózis... gésagolyócskák... a pillanat én vagyok.” Ez az utolsó mondatocskára lényeges megállapítás, hiszen egy újabb kör bezárulását jelenti. Az individuuum tudatától elindulva ismét csak ugyanabba a pontba, „énhozzám” gördültünk vissza görcsbe rándítva minden kitörési, szabadulási kísérletet. Mert újra kiderült, minden dolgok mértéke az én, az ember. Az ember a maga kis előítéleteivel, álarcáival és hiányérzeteivel. S a világ, ilyen megvilágításban, látszólag különbözőképpen felcícomázott, de lényegében egyetlen metszéspontba sűrűsödő bábok vég nélküli körforgása. A színes kavalkád oázisa, menekülési lehetősége kívül esik az értelem határain, de belül az „árnyak templomán”. A fehér árnyak temploma, azaz a bolondokháza egészen másféle szabályok szerint „működik”, „tisztá szívét, kívüállást jelent” holmi divatjamúlt igazságesszménnyel fűszerezve. S talán emberibb, mint ami annak van kikiáltva.